

Jämlikhetsanden. Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen

Föreläsning och debatt på ABF 6 februari 2010 med författaren – tillsammans med Kate Pickett – till ovanstående bok, Richard Wilkinson, och Lena Sommestad, Walter Korpi, Irene Wennemo och Dan Josefsson. Arrangörer: ABF Stockholm i samarbete med tidningen Tvärdrag och Karneval förlag. Samtalsledare: Carl Tham.

Stormande applåder från en fullsatt Z-sal mötte den engelske professorn och samhällsforskaren Richard Wilkinson när han på lördagseftermiddagen förklarade för de församlade att det mest utvecklingsbefrämjande och hälsosamma för ett samhälle var ökad jämlikhet – ett perfekt budskap för (S) i kommande valrörelse men som nuvarande partiledning tyvärr inte verkar ha tagit till sig – därom vittnade många kommentarer i det följande samtalet.

Wilkinson personifierade det tidigare nära samarbetet mellan socialdemokratien och den progressiva samhällsforskningen i Manfred Keynes, Gunnar Myrdals och Bertil Ohlins anda som nu tycktes helt avsomnat – härom vittnade också flera deltagare i publiken, liksom paneldeltagaren och tidigare miljöministern Lena Sommestad vältaligt. Vid ett möte i regi av Arbetarrörelsens forskarnätverk nyligen ställde knappt en enda politiker upp. Inga kända ansikten syntes heller nu till i publiken – annat än ett antal gamla kämpar som Anna-Greta Leijon, Anna Hedborg, Berit Rollén med flera. Däremot hade många unga människor mött upp.

Wilkinson anförde ett stort antal statistiska bevis för sin tes genom att jämföra förekomsten av så pass olika fenomen som fetma, tonårsgraviditeter, spädbarnsdödlighet, ensamstående mödrar och splittrade familjer, tilliten mellan människor och mellan människor och myndigheter i samhället, läskunnighet, psykisk sjukdom, drogmissbruk, fängelsepopulation och förekomsten av mord i olika länder. Han kunde visa att ju mera jämlikt ett samhälle är, desto bättre ligger man till i alla dessa avseenden. Bäst är att bo i de skandinaviska länderna och Japan, sämst att bo i USA, England och Portugal där också klyftorna mellan människor är störst.

Wilkinson frågade sig vad det var som gjorde jämlikheten så betydelsefull, vilken mekanism som gav detta starka utslag i statistiken – siffrorna hade han hämtat huvudsakligen från FN och WHO och de gällde huvudsakligen åren omkring 2005. Han menade att det var själva jämförelsen som vi, som sociala varelser, ständigt utsätter oss själva och andra för, som skapar en hälsovådlig stress i ojämlika samhällen. Den som känner sig mindre värd, föraktad och nedvärderad, den som inte kan hävda sig och lider brist på uppskattning, prestige i egna och andras ögon och den som är utan sammanhang och vänner – den personen drabbas oftare av ohälsa eller neurotiska symtom av olika slag, och detta gäller inte bara de sämst ställda 20 procenten, betonade Wilkinson, utan bristen på jämlikhet slår igenom i hela befolkningen, även bland dem som har det gott ställt. Ett huvudbudskap var att ökad rikedom efter den initiala perioden, när ett mått av välstånd byggs upp och man lämnat den djupa fattigdomen bakom sig, att ökad rikedom därefter inte leder till ökat välbefinnande, mindre sjuklighet eller – lycka. I stället ser vi, paradoxalt som det kan tyckas, en besvärande ny ohälsobild i de rika länderna och då särskilt i USA och UK.

Han underströk att när han föreläser om dessa ting säger folk ständigt till honom att detta har de alltid känt till – han kommer inte med några nyheter. Och javisst, sade han, det är urgammal kunskap att för stora skillnader mellan individer och grupper är socialt destruktivt – han och Kate Picketts insats består i att de med hjälp av modern datateknik nu kunnat sammanställa tillräckligt med statistiskt underlag för att vetenskapligt bevisa att denna intuitiva kunskap stämmer.

I den efterföljande diskussionen prisades Wilkinson för sin förmåga att komma med en ny ”berättelse”, en motberättelse, i själva verket, till det nyliberala budskap som dominerat sedan tidigt 80-tal, då nyliberalismen slog igenom, nämligen att endast obehindrade marknadskrafter kan bygga välstånd. Men även när det gäller behovet av jämställdhet råder numera i stort sett konsensus, sade han, och refererade till ett radiosamtal som han skulle ha haft med de konservativas ledare i England David Cameron, tippad som nästa premiärminister - han fick dock förhinder - även David Cameron förespråkar jämställdhet, frågan är bara vad man menar med ordet och om det inte är helt olika saker när det väl kommer till kritan. Ungefär enligt de gamla skiljelinjerna ”folkuppfostran” respektive sociala rättigheter, befarade Wilkinson. De konservativt älskar att tala om behovet av regler i skolan och familjesammanhållning, sade han. Själv ville han plädера för en ”social rörelse” som med miljön och den sociala jämställdheten som riktmärke skulle arbeta sig fram under de närmaste 5-15 åren, växa sig stark genom sin överlägsna argumentering och sedan ta makten och förändra samhället. För man kunde, menade han, förena kravet på minskade utsläpp, måttlig eller ingen tillväxt och en socialt pålitlig stat.

I den efterföljande debatten framträdde Walter Korpi och redovisade hur övergången från fullsysselsättningsmålet till låginflationsmålet kommit att rubba hela den socialdemokratiska projektet, därefter Lena Sommestad som framför allt talade om betydelsen av att förena intellekt och känsla för att härigenom kunna göra en ny tolkning av situationen och förmedla den i form av en ny berättelse som Wilkinson gjort - härav hans stora genomslagskraft. Hon pekade också på det orimliga i att tävla med länder som Indien och Kina när det gäller tillväxttakt - utgångslägena är ju helt olika. Vår ökning av BNP kommer inte aldrig att bli som förr eller som deras - och dessutom har vi en åldrande befolkning att räkna med. Vilket inte betyder att vi kommer att få det dåligt i det här landet. Irene Wennemo, arbetsmarknadspolitisk chef på LO, varnade för de starka krafter i samhället som på olika sätt är i färd med att underminera facklig organisering och solidarisk lönepolitik och hon pekade även på betydelsen av starka institutioner som tagit lång tid att bygga upp, men som kan raseras fortare än man tror; Dan Josefsson instämde med Wilkinsons beskrivning av oro och ångest i ett alltför konkurrensinriktat samhälle och detsamma gjorde Carl Tham. - Det system vi hade var oerhört bra, sade han, och hänvisade till välfärdsstaten och demokratin. Det gav människor trygghet och borgade för sammanhållning. Det räddade oss från många katastrofer, sade Carl Tham.

Svårt att tänka sig en bättre konstruktion och kanske borde vi sträva efter att återupprätta just detta som länge var socialdemokratins sårmarke: det starka, solidariska samhället, var den tanke han förmedlade.

Kerstin Vinterhed